

Yaşlanmadan Ölmek: Yaşlı Trans Kadın Olmak

Seda Kocabiyik

Doktora Öğrencisi, Akdeniz Üniversitesi, Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet

Adres: Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet Anabilim Dalı, Akdeniz Üniversitesi, Antalya

E-Posta: kocabiyikseda@gmail.com

Geliş Tarihi: 28 Ekim 2019; Kabul Tarihi: 23 Aralık 2019

Doi: 10.24876/senex.2019.18

Künye: Kocabiyik, S., (2019). Yaşlanmadan Ölmek: Yaşlı Trans Kadın Olmak. *Senex: Yaşlılık Çalışmaları Dergisi*, 3, s. 19-32.

 <https://orcid.org/0000-0002-8199-948X>

Özet

Trans bireyler, transfobik bir dünyada sistematik bir baskı, nefret söylemi ve nefret şiddetiyle karşı karşıya kalmaktadırlar. Barınma, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişimde sorunlar yaşamaktadırlar (Witten ve Carpenter, 2015). Trans bireylerin yaşlılık dönemlerini içeren çok az çalışma bulunmaktadır. Türkiye'deki yaşlılık çalışmalarında da trans bireyler görmezden gelinmektedir. Bu çalışmanın amacı, 40 yaş ve üzeri trans kadınların "yaşlanmayı" nasıl deneyimlediklerini anlamaktır. Çalışma, nitel araştırma yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Katılımcılarla derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler yarı yapılandırılmış görüşme formu ile gerçekleştirilmiş ve ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınmıştır. Life course perspektifi ile gerçekleştirilen bu çalışmada, MaxQDA nitel veri analizi programı aracılığıyla tematik analiz yapılmıştır. Çalışmada "LGBT Bireylerin Yaşlılık Dönemlerine İlişkin Beklentileri, İhtiyaçları ve Talepleri" adlı yüksek lisans tezi için gerçekleştirilen saha çalışmasının verileri kullanılmıştır. Ankara, İzmir, İstanbul, Antalya, Gaziantep ve Mersin olmak üzere 6 ilde saha çalışması gerçekleştirilmiştir. Bu altı ilden sadece İzmir ilinde 40 yaş ve üzeri trans kadına ulaşılamamıştır. 10.08.2018-12.11.2018 tarihleri arasında yürütülen saha çalışmasında, 40-65 yaş arası 11 trans kadın katılımcıya ulaşılmıştır. Yapılan araştırma sonucunda elde edilen verilerin analizinde, "yaşam öyküleri ve deneyimleri", "yaşlanmadan ölmek", "yaşlı trans kadın olmak" ve "yaşam sonu planları" temalarına odaklanılmıştır. Bu temalar çerçevesinde yapılan analizlerde, katılımcıların yaşamları boyunca cinsel kimliklerinden dolayı transfobi ve şiddete maruz kaldıkları; erken dönemlerinde yaşadıkları olayların yaşlılık dönemlerini etkiledikleri görülmüştür.

Anahtar Kelimeler:

Transgender • Nitel araştırma • Tematik analiz • Yaşam döngüsü perspektifi • MaxQDA

Dying Without Aging: Getting Older as a Trans Woman

Abstract

Trans people face with systematic oppression, hate discourse and hate violence in a transphobic world. They have problems in access to housing, education and health services (Witten ve Carpenter, 2015). There are few studies which included old age period of trans individuals. Trans individuals are also ignored in aging studies in Turkey. The aim of this study is to disclose the stories of trans women aged 40 and over experiencing "aging". The study was conducted using qualitative research method. In-depth interviews were conducted with the participants. Interviews were conducted with a semi-structured interview form and recorded by voice recorder. Thematic analysis method was used and MaxQDA analysis program was used for data analysis. The study was carried out with a life course perspective. In this study, the data of the field study carried out for the master thesis entitled "Expectations, Needs and Demands of LGBT Individuals Related to Old Age Period" were used. Field work has been carried out in 6 provinces: Ankara, Izmir, Istanbul, Antalya, Gaziantep and Mersin. No trans women over 40 was encouraged in Izmir. The field interviews were carried out between 10.08.2018-12.11.2018. A total of number of 11 trans women with an age range of 40 to 65 years were reached out.

In this paper, 4 themes (out of 7 main ones in the master study) were focused on as “life stories and experiences”, “dying without aging”, “being an aging trans woman” and “end-of-life plans”. The participants reported that they were exposed to transphobia and violence because of their sexual identity throughout their lives. It has been seen that the events experienced by individuals in their early stages affect the aging periods.

Keywords:

Transgender • Qualitative research • Thematic analyses • Life course perspective • MaxQDA

Giriş

LGBTİ çalışmalarında kavramlar ve terimler birbiriyle geçişken, tanımlanması zor ve sürekli bir değişim halindedir. Güncel tanımlara baktığımızda, cinsel yönelim, bireyin cinsiyet kimliğinden bağımsız olarak aynı ve/veya karşıt cinsiyetine karşı fiziksel ve duygusal çekimi (Human Rights Campaign, 2018) olarak tanımlanmaktadır. Eğer birey karşı cinsine ilgi duyuyorsa heteroseksüel, hem cinsine ilgi duyuyorsa eşcinsel olarak kaba bir şekilde tanımlanmakta ve erkek eşcinseller için “gey”, kadın eşcinseller içinse “lezbiyen” kelimesi kullanılmaktadır. Her iki cinsten hoşlanan birey ise biseksüel olarak tanımlanmaktadır. Heteroseksüellik “doğal, normal” veya toplumsal normlara göre “kabul gören” bir cinsel yönelim çeşidi iken eşcinsellik ise “anormal, sapkınlık” olarak görülmektedir (Boswell,1990:20). Cinsiyet kimliği ise bireyin cinsiyet kimliği ile ilgili kendi içsel deneyimidir. Bir diğer deyişle, bireyin kendini hangi cinsiyet olarak tanımladığı ve ait hissettiği cinsiyetteki beyanı olarak tanımlanabilir. Bu bireysel tanımlama, biyolojik olarak doğduğunda sahip olduğu cinsiyetten farklı olabileceği gibi aynı da olabilir. Burada unutmamak gerekir ki; cinsiyet kimliği ile cinsel yönelim birbirinden farklı kavramlardır (Human Rights Campaign, 2018). Örneğin; birey hem trans olup hem de eşcinsel olabileceği gibi biseksüel veya heteroseksüel de olabilir.

Transgender kavramı şemsiye bir terim olarak kullanılmakta; cerrahi bir operasyon geçiren,

geçirmeyen veya geçirmek istemeyen bireyleri de içeren daha kapsayıcı bir terim olarak karşımıza çıkmaktadır (APA, 2015). Transseksüel kavramı, genellikle cinsiyet uyum operasyonunu geçirmiş bireyler için kullanılmaktadır (Michel vd., 2002:353). “Trans kadın” (male to female) doğuştan atanmış cinsiyeti erkek olup kendini kadın olarak tanımlayan kişiye denmekte iken “trans erkek” (female to male) ise doğuştan atanmış cinsiyeti kadın olan ve kendini erkek olarak tanımlayan kişiye denmektedir (APA, 2019). Çalışmada katılımcıların cinsiyet kimliği beyanları esas alınmıştır. Cerrahi bir operasyon geçirip geçirmediğine bakılmaksızın kendini “trans” olarak tanımlamaları önemlidir. Makalede transgender kavramı yerine kısaca “trans” kavramı kullanılmaktadır.

Bahsedilen şekilde kavramsal çerçevesi belirlenen çalışmanın verilerini, “LGBT Bireylerin Yaşlılık Dönemlerine İlişkin Beklentileri, İhtiyaçları ve Talepleri” başlıklı yüksek lisans tezinin araştırmasında elde edilen veriler oluşturmaktadır. Ancak bu çalışmada “trans yaşlanma” konusuna odaklanıldığından; bu kapsamda saha sürecinde toplanan veriler içerisinde sadece “trans kadınlar” çekilerek yeniden analiz edilmiştir. Çalışmada “40 yaş ve üzeri trans kadınlar nasıl yaşlanmaktadır?” sorusuna cevap aranmaktadır. Bu bağlamda, bu çalışmada hedeflenen 40 yaş ve üzeri trans kadınların yaşlanmayı nasıl deneyimlediklerini anlamaktır.

Türkiye’de yaşlılık ve LGBTİ çalışmaları ele alındığında literatürde trans kadınların yaşlanma deneyimleri konusunda yeterli çalışma ve alan araştırması bulunmamaktadır. Çalışma yaşlanma alanında trans kadınların yaşlanma deneyimlerini ele alan ilk alan araştırması olma özelliği taşımakta; bu nedenle, alandaki eksikliği doldurması ve yeni çalışma alanlarına ışık tutması amaçlanmaktadır.

Arkaplan

Translar açılma (coming-out) gerçekleştirdikten sonra öncelikle aileden başlayarak kamusal hayatta birçok zorlukla karşılaşabilmekte; hatta, açılma süreçlerinin öncesinde kendi içlerinde de kimlik bunalımları yaşayabilmektedirler. Heteroseksist, ataerkil ve cinsiyetçi bir yapının içerisinde olumlu veya olumsuz deneyimledikleri yaşamlarının yaşlılık dönemlerini de etkileyeceği beklenmektedir. Yaşlı transların yaşamları boyunca uğradıkları ayrımcılık ve transfobi fiziksel ve zihinsel olarak sonraki yaşamlarını etkilemektedir (Siverskog, 2014:387).

Heteroseksizm, yaşlanma ile erkeklik/kadınlık arasındaki karmaşık ve nüanslı ilişkiyi de gizlemektedir (Thompson,2004:714). Bu bağlamda, transların özellikle hizmet sağlayıcılar açısından nerede ve nasıl konumlandırılacakları hakkında kesin ve net bir ayırım bulunmamaktadır. Bu durum, huzurevleri, bakımevleri gibi kurumsal hizmet sağlayıcılar için de benzer bir duruma sebep olmakta; ikili cinsiyet sistemine göre hazırlanan barınma yerlerinde transların nerede konumlandıracağı sorun olabilmektedir. Bu durumun sadece bakım ve sağlık alanında değil; birçok kamusal alanda da mevcut olduğu söylenebilir. Örneğin; cezaevlerinde trans bireylerin erkek mi; yoksa, kadın mı koğuşunda kalacağı cevaplanmamış bir

sorudur. Trans koğuşları bazı cezaevlerinde olsa da bazı bölgelerdeki cezaevlerinde tecrit uygulaması yapılabilmekte ve insan hakkı ihlalleri yaşanmaktadır. Trans bireyler yaşlandıkça aşına olmadıkları bir hizmet dünyasının içine girmektedirler (Persson, 2009:642). Heteroseksist uygulamaların transların varlığını yok saydığı ve çözüm üretmekte zorlandıklarını söylenebilir. Trans yaşlanması ile ilgili literatürde yapılan çalışmalar incelendiğinde dört ana tema üzerinde durulduğu görülmüştür. Bu temalar; “bariyerler”, “yaş ve cinsiyet kesişimselliği”, “alana ulaşmanın zorluğu” ve “LGBT’lerin içerisindeki T’ler” olarak adlandırılmıştır.

İlk olarak, literatüre bakıldığı zaman genellikle trans bireylerin yaşlılık dönemlerinde karşılaştıkları zorluklara odaklanıldığı görülebilir. Persson (2009:641-642) trans yaşlıların bir takım özel endişelerle karşı karşıya kaldığını vurgulamıştır. Genellikle, yeterli sağlık hizmetlerine, uygun fiyatlı konutlara ve diğer sosyal hizmetlere erişemediklerini; sosyal izolasyonun, yaş ayrımcılığının, transfobinin, homofobinin ve mevcut düzenlemelerin, görünmez azınlığı daha da ayırmak için bir engel teşkil ettiğini dile getirmektedir. Sağlık, barınma ve eğitim hizmetlerine erişimde de sorunlar yaşamaktadırlar (Witten ve Carpenter, 2015). Cook-Daniels (1998:42) ise trans bireylerde özellikle cinsiyet uyum operasyonu geçirmemenin bir engel teşkil ettiğini vurgulamıştır:

Trans bireyler cinsiyet uyum operasyonunu geçirmemişlerse sağlık hizmeti sağlayıcılar ya da banyosunu yaptıracak bakıcılarının bilgisiz olması; onları rahatsız edebilmektedir. Bu durum trans yaşlıların bu tür hizmetleri kullanma olasılıklarını düşürebilmektedir. Alay konusu olmak yerine hayat kurtarıcı acil tıbbi müdahaleyi reddetmeyi dolayısıyla kendilerini ihmal etmeyi seçebilmektedirler.

İkincisi ise yaşlı transların hem trans olarak hem de yaşlı olarak yaşadıkları ayrımcılıktır. Yaş ve cinsiyet kesişimselliğinin sadece trans yaşlanmasında değil; LGBT yaşlanmasında da vurgulandığı görülebilir. Cahill ve arkadaşları (2000:18) yaşlı LGBT'lerin sadece heteroseksizm, homofobi ve transfobinin yanı sıra ageism ile de dışlandıklarını dile getirmişlerdir. Harley ve Teaster (2016:5)'e göre ise ageism, LGBT'lerin daha fazla azınlık hissine kapılmasına neden olabilmektedir.

Trans bireyler toplumsal cinsiyet normlarına uymadıkları için dışlanmış ve toplumdan imha edilmiş ve zaman zaman düzelmeleri için tıbbi işlemlere maruz bırakılmışlardır. Günümüzde yaşlanma sürecindekiler hem trans hem de yaşlı oldukları için çifte damgalanmaya maruz kalmaktadırlar (Antunes ve Mercadante, 2013:71). Antunes ve Mercadante (2013:79). Ayrıca, yaşlı translar, yaşlanmanın izlerini saklasalar bile trans oldukları için yine de kabul edilmeyeceklerini vurgulamışlardır. Witten'a göre de anekdotsal kanıtlar LGBT bireylerin yaşlandıkça "dolaba geri döndüklerini" yani tekrar kimliklerini gizleme yoluna gittiklerini göstermektedir. Kendilerini "trans" olarak tanımlayan bireyler uyguladıkları bazı operasyonları (örneğin; memeden silikon çıkarma gibi) geri çekme eğiliminde olabilmektedir (Witten, 2012:4). Yapılan alan araştırmalarında yaş ve cinsiyet kimliği kesişimselliğinin kanıtları bulunmaktadır. Siverskog (2014:391-398) 62-78 yaş arasındaki altı transla yapmış olduğu nitel araştırmada çalışmasının verilerinin analizinde üç tema belirlemiştir. Belirlediği temalardan biri de cinsiyet kimliği ve yaşın kesişimselliğidir.

Üçüncü olarak vurgulanan konu ise yaşlı LGBT'lere ulaşılmasının zorluğu ve yaşlı LGBT'lerin görünmezliği ile ilgilidir. Küresel düzeyde, LGBT yaşlı nüfusu arttıkça, yaşlılık statüsü ile cinsel kimliği veya cinsiyet kimliği

kesişmesi giderek önem kazanan bir konu haline gelmiştir (akt; Witten, 2016:58). Ancak yaşlı gey, lezbiyen, biseksüel ve trans insanlara ulaşmak zordur (Yahnke, 2005:284).

Cinsel yönelim görünmez bir kimliktir ve bugünün yaşlı eşcinselleri daha yoğun bir baskı ve ayrımcılık ortamında oldukları için günümüz gençleri gibi açık olmaları muhtemeldir (Yahnke,2005:284). Orta yaş veya yaşlı transseksüellerin yaşam döngüleri içinde yaşadıkları sorunlar hakkında doğru bilgi vermek zordur; çünkü bu grup cinsel kimlik/ cinsiyet kimliklerini gizlemektedirler (Witten, 2009:37).

Son olarak karşılaşılan tema ise LGBT topluluğunun içerisinde trans bireylerin daha az görünür ve daha dezavantajlı olduğunu söyleyen çalışmalardır. Smith (2019:193), yaşlı eşcinsel erkeklerin yaşlılıkta ihmal edildiğini düşünse de yaşlı transların görünürlüklerinin daha sınırlı olduğunu dile getirmektedir. Gerontoloji literatüründe LGBT topluluğundaki "T" sessizdir ve trans yaşlanma deneyimini görünmez kılmaktadır (Persson, 2009: 634).

Frediksen-Goldsen ve arkadaşlarının, 50 yaş ve üzeri 2201 LGBT ile gerçekleştirdikleri çalışmanın %7 (174 kişi)'sini translar oluşturmaktadır. Nicel olarak analiz ettikleri verilerinin sonucunda, trans yaşlıların lezbiyen, gey ve biseksüel yaşlılara göre düşük fiziksel sağlık, engellilik, depresif semptomlar ve algılanan stres açısından daha yüksek riskler taşıdığı görülmüştür (Frediksen-Goldsen vd., 2013:492-497). Johnson ve arkadaşları da benzer şekilde trans yaşlıların na-trans (trans olmayan) yaşlılarla karşılaştırıldığında fiziksel ve ruhsal sağlık, ayrımcılık, damgalanma, sigara ve alkol kullanımında daha yüksek risk altında olduğunu söylemektedirler. Diğer yandan, önemli sağlık eşitsizliklerine rağmen bazı kanıtların yaşlı translarda dayanıklılığı ve

çabuk iyileşme özelliğine de işaret ettiğini vurgulamışlardır (Johnson vd.,2018:719-720).

Yöntem

Çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırmada araştırmacının geçmiş deneyimleri, teorik bakış açısı çalışmanın nasıl görüldüğü ile ilgili kilit rol oynamaktadır ve araştırmacı müdahildir (Neuman, 2014; Bhattacharya, 2017). “Veriler, katılımcı duyarlılığı ile doğal ortamda toplanır, model veya temalar kurarak hem tümevarımsal hem tündengelimsel olarak analiz edilir”(Creswell, 2013:65). Çalışmada 40 yaş ve üzeri bireylerin seçilmesinin nedeni, LGBTİ jargonunda (lubunca) yaşlı anlamına gelen “balomoz” ifadesi 40-55 yaş arasındaki bireyler için kullanılmasıdır. Bu bağlamda örneklem 40 yaş ve üzeri olarak seçilmiştir.

Makalede “LGBT Bireylerin Yaşlılık Dönemlerine İlişkin Beklentileri, İhtiyaçları ve Talepleri” adlı yüksek lisans tezi için gerçekleştirilen saha çalışmasındaki veriler kullanılmıştır. Saha çalışması 10.08.2018-12.11.2018 tarihleri arasında Antalya, İzmir, İstanbul, Ankara, Mersin ve Gaziantep şehirlerinde gerçekleştirilmiştir. Trans kadın örnekleme ele alındığında sadece İzmir şehrinde trans kadın katılımcıya ulaşılamamıştır. Katılımcılara kartopu örneklem tekniği ile ulaşılmıştır. Yarı-yapılandırılmış soru formu ile katılımcılarla yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler katılımcıların yaşadıkları şehirlerde ve kendi seçtikleri mekanlarda -evlerinde, arkadaşlarının evlerinde- gerçekleştirilmiştir. Antalya(1 kişi), Mersin (2 kişi), Gaziantep (4 kişi), Ankara (3 kişi), ve İstanbul (1 kişi) illerinde toplamda 11 trans kadın ile görüşülmüştür. Görüşmeler ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınmıştır. Veriler tematik analiz yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Verilerin dokümantasyonu

yapıldıktan sonra elle kodlamalar yapılmış ve analizde MaxQDA analiz programı kullanılmıştır. Analizde 104 kodlama ve 343 işaretleme yapılmıştır.

Çalışmada yaşam döngüsü (life course) perspektifi kullanılmıştır. Yaşam döngüsü perspektifi, bireysel yaşlanmanın fiziksel, psikolojik ve sosyal yönlerinin çoğu zaman kronolojik yaş tarafından dikte edilmediğini söylemektedir. Yaşlanmanın bir süreç içerisinde bireylerde biriken bir dizi faktör tarafından şekillendiğini göstermektedir (Dannefer ve Settersten, 2010:3).

Bulgular

Demografik Bulgular

Katılımcıların demografik bilgileri Tablo 1’de sunulmuştur. Katılımcıların yaşları 40-65 yaş aralığındadır. Eğitim durumlarına bakıldığında katılımcılardan 5 kişi ilkokul mezunu, 2 kişi lise mezunu, 3 kişi üniversite mezunu, 1 kişi ise yüksek okul mezunudur. Trans kadınlar cinsiyet kimliklerinden dolayı eğitim hayatından ayrılmak durumunda kaldıklarını dile getirmişlerdir. Gökyüzü kod adlı katılımcı, üniversite eğitimi boyunca yoğun bir transfobiye maruz kalmasından dolayı eğitimini yarıda bırakmak zorunda kaldığını ifade etmiştir. Üniversite mezunu olan katılımcılar ise eğitim hayatından sonra cinsiyet geçişine (hormon tedavisi, cerrahi operasyonlar vb.) başladıkları için mesleklerinde çalışmadıklarını dile getirmişlerdir. Trans kadınların çoğunluğu “zorunlu seks işçiliği” (8kişi) yaptıklarını, yaşamlarının bu döneminde seks işçiliği yapmayan 3 katılımcı ise daha önceki dönemlerinde seks işçiliği yapmak durumunda kaldıklarını dile getirmişlerdir. Katılımcıların çoğunluğunun (7 kişi) sosyal güvencesi olduğu görülmektedir. Özellikle zorunlu seks işçiliği yapan trans kadınlar, kendi istekleriyle

Kod Adı	Şehir	Yaş	Cinsel Yönelim/ Cinsiyet Kimliği	Eğitim Durumu	Meslek	Sosyal Güvence	Gelir(TL)	Kiminle Yaşadığı	Kimliğini Nasıl Yaşadığı	Ailesinin Eğitim Düzeyini Nasıl Tanımladığı	Ailesinin Gelir Düzeyini Nasıl Tanımladığı
Arzu	Antalya	40	Trans Kadın	Lise Mezunu	Seks işçisi	Yok	3000-5000	Yalnız	Açık	Üst	Orta
Elif	Mersin	58	Trans Kadın	Üniversite Mezunu	Elektrik mühendisi, Aktivist	Var	2250	Yalnız	Açık	Orta	Orta
Mavi	Mersin	56	Trans Kadın	Üniversite Mezunu	Kimyager, Aktivist	Var	Orta	Yalnız	Açık	Orta Üstü	Orta Üstü
Sarı	Gaziantep	40	Trans Kadın	İlkokul mezunu	Seks işçisi	Var	2500	Annesi ile	Açık	Alt	Orta
Gri	Gaziantep	40	Trans Kadın	İlkokul mezunu	Seks işçisi	Yok	1500-2000	Yalnız	Açık	Orta	Orta
Pembe	Gaziantep	40	Trans Kadın	İlkokul mezunu	Seks işçisi	Var	5000	Yalnız	Açık	Alt	Orta
Mor	Gaziantep	40	Trans Kadın	Yüksekokul mezunu	Seks işçisi	Yok	4500-5000	Yalnız	Açık	Orta	Orta
Hazine	Ankara	50	Trans Kadın	Üniversite mezunu	Seks işçisi	Yok	5000	Yalnız	Açık	Üst	Üst
Eflatun	Ankara	65	Trans Kadın	İlkokul mezunu	Aktivist	Var	2500	Yalnız	Açık	Orta Üstü	Orta Üstü
Burcu	Ankara	42	Trans Kadın	İlkokul mezunu	Seks işçisi	Var	2000	Yalnız	Açık	Orta	Alt
Gökayzın	İstanbul	40	Trans Kadın	Lise mezunu	Seks işçisi	Yok	1800	Trans misafirhanesi	Açık	Üst	Orta Üstü

Tablo 1: Demografik Bilgiler Tablosu

sigortalarını kendileri yatırmaktadırlar. Katılımcıların gelir düzeylerinin ise oldukça değişken olduğu görülebilir, ortalamanın üstünde gelir seviyesine sahip olanlar olduğu gibi asgari ücretle geçinenler de bulunmaktadır. Bir diğer çarpıcı bulgu, katılımcıların tamamına yakınının (9 kişi) yalnız yaşadığıdır. Yalnız yaşamayanlar katılımcılardan biri annesi ile yaşarken diğer katılımcı ise trans misafirhanesinde yaşamaktadır. Katılımcıların tamamı cinsiyet kimliğini açık bir şekilde yaşamaktadırlar. Ailelerinin eğitim düzeyini "orta" (4 kişi), "üst" (3 kişi), "alt" (2kişi) ve "orta üstü"(2 kişi) şeklinde tanımlamışlardır. Ailelerinin gelir düzeylerini ise çoğunluğu (6 kişi) "orta", "orta üstü" (3 kişi), "alt" (1 kişi) ve "üst" (1 kişi) olarak beyan etmişlerdir.

Nitel Bulgular

Nitel bulguların değerlendirileceği bu bölümde, yaşam öyküleri ve deneyimler, yaşlanmadan ölmek, yaşlı trans kadın olmak ve yaşam sonu planları temalarına yer verilmiştir.

Yaşam Öyküleri ve Deneyimler

Yaşam öyküleri ve deneyimler teması, katılımcıların erken dönemlerinde onları etkileyen olayları temsil eden ve görüşmenin doğal sürecinde ortaya çıkmış bir temadır. Eflatun kod adlı katılımcı gençlik dönemlerinde İstanbul'da yaşadığı fiziksel şiddeti ve baskıları şu şekilde aktarmıştır:

O tren şeyi, benim. Onlar herkes farklı yöne gidiyor. Trenlere de doldururduk işte emniyet alındık. İşte şey de bırakıldık Kartal'da Pendik'te indik. O zaman geyle 5 yıl damga vuruyorlardı bir tane gey vardı damga vurmuşlardı. Öyle. Çuvalara konulup böyle trenlere konulup yok. Sadece Pendik'e kadar. Pendik'te indik tekrar evlerimize geldik. Tabi bu da bana onu şeyi hatırlatır, Hitler sürgünü gibi bir şey. Yani biz o devirlerden. Şeyi anlatayım. İstanbul emniyet müdürlüğü Sansaryan Han'dır. Orada ne işkenceler. Orada şunu yazdı "Burda Allah yok". Çünkü işkence görüyorsun. Allah diye bağıyorsun. "Okumadın mı kapıdan içeri girerken, burada Allah yok peygamber tatilde" yazdı. Muhammed aşkına dur derdin. "Muhammed yok bilmiyor musun" derdi. Yani o süreçlerden bugüne kadar geldik (Eflatun, 65 yaşında).

Eflatun, gençlik dönemlerinde genelev ve gazinolarda çalışmış; Türkiye'nin farklı şehirlerinde çalışmak için bulunmuş; doğayı, hayvanları seven, bitkilerle özel olarak ilgilenen, pembe kimliğe sahip, kişisel bakımına düşkün, evcil hayvanlarıyla beraber yaşayan, sabahları güne erken başlayan biri olarak kendini tanımlar. Yaşama bağlılığını şu cümlelerle dile getirmiştir:

Onun için hayat benden çok şey aldı gitti. Ben Edirne'ye gazinoya gittim 15 günlüğüne. O 15 gün oldu bir ay. Ben yukarı git yat, aşağı in çalış. Ay ben dedim artık en sonunda gideyim de bir dışarı çıkayım. Bahar gelmiş börtü böcekler sanki ya düşün ahıra kapatılmış inek bile sabah o doğaya gidiyor. Her şeyi görüyor. Dedim, yani inek benden daha özgür. Ahıra kapatılan o hayvanlar daha özgür, o can dostlar. Şimdi ben hayatın intikamını alıyorum, ben yaşıyorum, hayatı, o güneşi görüyorum, otları görüyorum. Çimenleri görüyorum, hayvanları seviyorum, dokunuyorum.

Eflatun, yaşamında acı deneyimler yaşasa da yaşamının bu döneminde o mağduriyeti dile getirmekten hoşlanmamaktadır. Geçmişinden güç kazanan ve yeni başlangıçlara açık, her zaman umut dolu olduğu görülmektedir. Aslında Eflatun'un ifadeleri trans kadınların güçlü olduğunun bir göstergesidir.

Elif kod adlı katılımcı, elektrik mühendisi olmasına rağmen trans kadın olmasından dolayı mesleğini yapamamış; uzun yıllar üniversite okuduğu Ankara'da yaşamış; annesine bakım vermek için memleketi olan Mersin'e yerleşmiştir. Annesi ve babası vefat ettikten sonra, kardeşleriyle aynı apartmanda yaşayan ve kendine ait bir evi olan, aktivist, evcil hayvan sahibi ve sivil toplumda çalışan biri olarak kendini tanımlar. 80'li ve 90'lı yıllarda İstanbul'da trans kadınlarının yaşadıklarını ve arkadaşlarına destek için İstanbul'a gittiklerini anlatmıştır:

Özellikle işte .... lakaplı bir tane şey vardı, ahlak komiseri, transları alıp işte uzun zaman şeyde tutup işte orada işkence yaptığı dönemlerdi. Bir gecede en az 3 defa 4 defa gece kulüplerinin basıldığı dönemlerdi. İstanbul'daki trans kadınlar orada 14 tane trans kadın, bu durumu proteste etmek ve kamuoyuna duyurabilmek için açlık grevi başlattılar. Açlık grevi başlatıldığının ikinci günü biz Ankara'dan 7 trans kadın Ankara'dan İstanbul'a destek amaçlı geldik (Elif, 58 yaşında).

Gri kod adlı katılımcı, sosyal güvencesi olmayan, yalnız yaşayan, sağlık sorunları olan - görüşme esnasında bile ağrıları olan- ancak sosyal güvence eksikliğinden dolayı hastaneye gidemeyen, giderlerini karşılayabilecek kadar seks işçiliği yapan biridir. Ailesi ile 20 yıl görüşmemiş ve yeni yeni görüşmeye başlamıştır. Uzun yıllar Ankara'da yaşamıştır. Ankara'da 2000'li yıllarda hem müşteriler hem de ahlak polisi tarafından yaşadığı şiddeti anlatmıştır:

Müşteriler tarafından kaçırıldım. Çok darp edildim. Çok kaçırıldım. Bunların yanı sıra hem müşteriden tehlike yaşıyorum hem de ahlak diye tabir ettiğimiz polislerden sorun yaşıyoruz. Öyle bir kovalıyorlardı ki bizi sanki katil kovalıyorlar. İki katlı bir katlı binalardan atlıyorduk. Çok ayağımı burktum. Birisinde arkadaşım 2004 de olabilir 2005 de olabilir arkadaşım atlayacağı boşluğu hesap edemiyor. Bir katlık bir mesafe zannediyor üç dört kat çıkınca düşüp ölmüştü. Polislerden kaçtığı için bunu yaşadı. Yakalandığımızda ahlaka giderdik bir tane odanın içinde 4 duvar, yer beton hiç bir şey yok oturacak. Şiddete maruz kalırsız sözlü olarak fiziksel olarak. Asla kapı açılmaz lavaboya falan gitmemize izin verilmez. O dönemler bizde girdi çıktı yapılarıydı. Nasıl. Emniyetin 24 saat tutma gözaltı süresi var. Seni alıyor 24 saat tutuyor kapının önüne çıkıyorsun. Çıkış işlemin yapıyor kapının önünden tekrar seni alıyor. Girdi çıktı olarak. Kışın yere suya dökerlerdi öyle otururduk. Yıl 2003 veya 4 senesinde emniyet toplu bir şekilde Ankara'da öyle bir sıkı uygulama başladı ki bütün ne kadar trans, eskort var hepsi alındı. Ayrı ayrı hücrelerde tutuluyoruz. Dayak yiyoruz. 2 gün kaldım 2 gün boyunca dayak yedim. Ve en sonunda Yakupabdal köyü vardır Mamak çöplüğünün orada gecenin bir yarısı artık böyle her yerim mosmor vaziyette oraya atıldım ve bunu ahlak polisleri tarafından

atıldım. O dönem gazetelere falan çıktım şiddete maruz kaldım diye. Balyozun ilk çıktığı dönemlerdi. Çünkü Ankara'da bir dönem balyoz furyası esiyordu. Daha sonra evimde saldırıya uğradım bıçaklandım (Gri, 40 yaşında).

Arzu kod adlı katılımcı, lise mezunu, sosyal güvencesi olmayan, evcil hayvan sahibi, seks işçisi, müşterilerine "misafirim" diye hitap eden, 3 erkek ve 1 kız kardeşi olan (ablası ve eniştesiyle ilişkisinin iyi olduğuna vurgu yapan), bakıma muhtaç annesine tedavi masrafları için yardımcı olan biri olarak kendini tanımlar. 17 yaşında evden çıkıp İstanbul'a giden Arzu, uzun yıllar orada yaşamış ve yaşadığı nefret saldırısını "Sokakta çakıştığım dönemlerde oldu. Anlatmıştım o gün orada. Kaçırıldım, tecavüze uğradım ve intiharın eşiğinden.. saçımдан tuttular çektiler beni, yoksa orada paramparça olmuştum aşağıda" (Arzu, 40 yaşında) sözleriyle anlatmıştır.

Katılımcıların deneyimlerinden anlaşılacağı gibi yaşamlarının erken dönemlerinde yoğun şiddet, baskı ve nefret saldırılarıyla karşılaşmışlar, ölümden dönmüşler ve arkadaşlarının ölümlerine tanıklık etmişlerdir.

Yaşlanmadan Ölmek

Yaşlanmadan ölmek teması, saha aşamasında ortaya çıkan ve katılımcıların sıklıkla dile getirdiği bir diğer temadır. Katılımcılar, nefret cinayetlerinin fazla olması sebebiyle yaşlı transların çok az olduğunu, yaşlanmadan yaşamlarını kaybettiklerini dile getirmişlerdir. Türkiye'deki nefret cinayetlerinde 2018 yılında 51 trans öldürülmüştür. Bu istatistiklerle Türkiye, Avrupa'da nefret cinayetlerinde birinci sırada yer almaktadır (Transgender Europe, 2018).

Gökyüzü kod adlı katılımcı, trans misafirhanesinde yaşayan, seks işçiliği yapan,

aktivist, trans kimliğinden dolayı eğitim hayatını yarıda bırakmak durumunda kalmış biri olarak kendini tanımlar. Türkiye'de trans kadınların yaşlanamamasını "Ya şöyle aslında baktığında aslında bu ülkede eceliyle ölen veya eceliyle yaşlanan trans kadın sayısı çok azdır. Bu bir realite. Bu bir gerçek. Türkiye'de eceliyle ölen trans kadın sayısı çok azdır" (Gökyüzü, 40 yaşında) sözleriyle dile getirmiştir.

Mavi kod adlı katılımcı, sivil toplumda çalışan, aktivist, sosyal güvencesi olan, üniversiteyi bitirdikten sonra kamuda çalışırken geçiş sürecine başladığı için mesleğinde çalışmamış; zorunlu olarak bir dönem seks işçiliği yapmış ve yalnız yaşayan biri olarak kendini tanımlar. "Ben 55, 60'ını gören bir trans için diyorum ki yani çok diyorum şanslı. Hıı yani bir nefret cinayetine gitmemiş diyorum" (Mavi, 56 yaşında). Mavi de Gökyüzü ile benzer fikirlere sahip ve yaşlananan transları şanslı olarak değerlendirmektedir. Elif de Gökyüzü ve Mavi'yi destekler nitelikte arkadaşının nefret cinayetine kurban gittiğini şu sözleriyle aktarmıştır:

O zamanlar 48 yaşında falandı. Ondan sonra işte akşam oluyordu şey içiyordu mesela kaçak şey köprü altını ne yapılan rakılar var. İşte gidiyordu ondan alıyordu, ondan içiyordu. Makyajını yapıyordu, sokağa çıkıyordu. Hani bir gün dayak yemese ertesi gün dayak yiyordu. Hani sadece karnını doyurabilmek için yani ertesi gün ayakta kalabilmek için seks işçiliği yapıyordu. Hani şeyi düşünmüyordu burdan ben bir para kazanayım ve ben geleceğimi kurtarayım diye düşünmüyordu. Sadece yarını kurtarmak için seks işçiliği yapıyordu. Ne yazık ki geçen yıl yine aynı sokağa çıkıyor. Sokağa çıktıktan sonra birileri tarafından dövülüyor. Arabadan atılıyor. Ondan sonra evine geliyor. Eve geldikten sonra da evde galiba ölü bulunuyor. Ondan sonra şeye götürüyorlar işte adli tıbbaya götürüyorlar. Hastaneye adli tıbbaya götürüyorlar. Ertesi gün gittik cenazesini aldık geldik. Götürdük, gömdük. Haniii bittiii, hayat

biitti. Belki de daha farklı yaşayabilirdi (Elif, 58 yaşında).

Elif'in anlatıları aslında ülkemizdeki trans kadınların zorunlu seks işçiliğine maruz kalmasının, transfobinin, nefret cinayetlerinin kısa bir özetidir. "Daha farklı yaşayabilirdi" sözleri ataerkil sisteme olan siteminin bir göstergesidir. "Yaşlanmadan ölüyoruz ki zaten. Yani şu anda çok az sayıda yaşlı bir birey vardır, 50 yaş üstü trans olan. Çünkü yaşlanmadan ölüyoruz"(Gri, 40 yaşında). Gri, kendisi de ağır nefret saldırılarına maruz kalmış ve o da yaşlanmadan öldükleri konusunda diğer katılımcılara benzer düşünmektedir.

Katılımcıların dile getirdikleri düşüncelerinde, erken dönemde yaşadıkları şiddetin, nefret saldırılarının ve cinayetlerinin, transfobinin, dışlanmaların, ötekileştirilmelerinin, her geçen gün nefret cinayetine giden bir arkadaşlarına tanıklık etmelerinin etkili olduğu görülmektedir. Katılımcılar için trans kadının nefret cinayetinden öldürülmesi "kabul edilen bir gerçeklik" olmuştur. Dannefer ve Settersen (2010:7) vurguladığı gibi bireyin erken dönem yaşam deneyimleri ilerleyen dönemlerini tahmin etmek ve anlamak için önemlidir. Bu çalışmada da ortaya koymuştur ki; trans kadınların yaşlılık dönemlerini erken dönem yaşamışlıkları, deneyimleri etkileyen önemli bir unsurdur.

Yaşlı Trans Olmak

Yaşlı Trans Kadın Olmak teması ise katılımcıların kendi yaşlılıkları hakkındaki düşüncelerini veya çevresinde gördüğü/tanıdığı yaşlı trans kadınların durumlarını aktardığı bir temadır. Mavi sivil toplumda hem trans kadın olmaktan hem de yaşlı olmaktan dolayı yaşadığı ayrımcılığı şu sözleriyle anlatmıştır:

Aslında STK içinde de ötekisin. Bir trans kadın olarak da ötekisin yaşlı olarak da ötekisin aslında. Ben daha dinamiğim ben daha gencim daha iyi kavrarım daha iyi yaparım. Böyle bir algı var. Yani mümkünse biz müsaade ettiğimiz kadar sen STK'nın içinde yer al. Böyle. Şimdi söyle aslında dinazor olarak bakıyorlar aslında bize (gülüyor). Miladını tamamladın sen (gülüyor) artık bu alandan çekil. Ama bir taraftan da STK'ların bizim gibi dinozorlara ihtiyacı var aslında (Mavi, 56 yaşında).

Mavi, sivil toplum içerisinde yaşlı ve trans kadın olmasından dolayı çoklu ayrımcılığa uğramaktadır. Yaşlı transların "dinazor" olarak görüldüklerini belirtmiştir. Yaşlı trans kadınların yaşamlarını sürdürebilmek için düşük ücretlerle seks işçiliğine devam ettiğini, bir kısmının daha genç transların yanında kalıp ev içi hizmetlerini görüp barınma sorununu bu şekilde çözdüklerini veya seks işçiliği yaptıkları şehirleri terk edip daha küçük yerleşim yerlerinde yaşamayı tercih ettiklerini söylemiştir:

Fakat çevremde yaşlanmış translar var tabi. Ya, hani kendini böyle geçindirecek kadar bazı imkânları elde eden trans kadınlarda var ama hala 60 yaşında olup da hala seks işçiliği yapan trans kadınlarda var. İşte 40'ından sonra o diğer genç translar gibi yüksek ücretlere çalışmayacaktır hani. 10 liraya kadar bile oral yapabilecek bir hale dönüşür. Öyle. Yani 70 yaşında mı şey ... anne hala Bayram sokağında 3 kuruşa 5 kuruşa seks işçiliği yapıyor...Ha şey genç trans kadınların yanında annelik yapanlar var veya böyle genç transların veya eski arkadaşlarının barınma sözünü alıp o sorunu çözüp tamamen onların işini gücünü yapan translar var. Tabi ki bunun yanında gençliğinde bazı birikimler yapmış fakat o çalıştığı şehirleri tek etmiş, daha böyle küçük kasabalarda daha doğrusu ucuz yaşam kaynağı olan yerlerde birçok arkadaşımı tanıyorum. (Mavi, 56 yaşında).

Eflatun ise yaşlı trans kadınların yaşamı sevdiklerini ve deniz kenarı olan şehirleri tercih ettiklerini, hayata dört elle tuttuklarını vurgulamıştır:

Tabiki içimizde yaşlı transseksüel arkadaşlar var. Hayatı severler kiminin sigortası vardır kiminin yoktur. Herkes birbirine yardım ve destek de bulunarak ayakta kalırlar. Çoğu zaten Antalya'da yaşar, Kuşadası'nda, İzmir'de. Bundan birkaç sene önce eski tevellüd dediklerimiz bir araya geldik. O resim çok güzeldi. Hepimiz hayatı yine seviyoruz. Hepsi hayata 4 şeyle tutulmuş kişiler. Buradaki yaş ortalamaları o gün şöyle baktığımda 70 yaşında olanlar, 65,60 olanlar. Asla kendilerini yaşlı demeyen işte dediğim gibi kiminin şeker hastalığı kiminin diz ağrıları kiminin bel ağrıları ondan sonra bir de hayatın vermiş olduğu o çizgileri yüzümüzde taşıyoruz. Ne kadar estetik de yaptırarak da ne kadar gerdirttikse de- gerçi ben de o yok da- yine de 60 yaşındaki insanla 15-18 yaşındaki bir insanın şeyi olmuyor (Eflatun, 65 yaşında).

Sarı kod adlı katılımcı, ailesi ile ilişkileri iyi, kendine ait bir evi olan, daha önceden aşçılık yapmış, son 15 yıldır seks işçiliği yapan, akşamları annesinin yanına dönen ve sosyal güvencesi olmayan biri olarak kendini tanımlar. Sarı, ayrıca araştırmada ailesi tarafından kabul görmüş tek trans kadındır.

Huzurevi gibi bir yere gitmiştik yaşı 60 küsurdu bir tane trans vardı. Onu gördüm, üzüldüm. Hiçbir şeyi yokmuş. Zamanında çok zenginmiş her şeyi varmış. Ama her şey elinden gittikten sonra huzurevine bırakılmış. Sanki diğerlerinden ayrı gibiydi. Onu gördüğümde çok üzülmüştüm. Onu hiç unutamıyorum. Yaşlılık bizim için çok kötü (Sarı, 40 yaşında).

Yaşlılığın translar için çok kötü olduğunu düşünmektedir ve huzurevinde gördüğü trans kadından etkilenmiştir. "Sanki diğerlerinden ayrı gibiydi" cümlesi ile durumuna tanıklık ettiği bireyin oraya ait olmadığını düşündüğünü belirtmiştir. Gökyüzü, pembe kimliğe sahip (cinsiyet uyum operasyonu geçirmiş) tanıdığı yaşlı trans kadınların, ailesiyle beraber yaşadıklarını aktarmıştır:

Bir kaç kişi tanyorum, 50 ve üstü. İki de cinsiyet uyum operasyonlarını geçirmiş insanlar. Pembe kimliğe sahip insanlar. İki de ailesiyle yaşıyor. Annesi ve babası vefat ettikten sonra, kız

kardeşleri var hala hazırda yaşamda kız kardeşleri var ve mesela en son bir tanesi mesela kız kardeşinin yanına döndü gitti mesela. Şu anda kız kardeşiyle beraber yaşıyorlar. Böyle.... Bir de şöyle cinsiyet uyum operasyonunu geçirmiş insanlar genelde kendi kabuklarına çekilmeyi tercih ediyorlar. Bunun çok duyulmasından, bunun çok dillere düşmesinden ya da kimliklerinin açığa çıkmasından hoşlanmıyorlar ve istemiyorlar. Çok da haklılar. Çünkü, o sürece gelene kadar çok fazla bedel, çok fazla vebal ödüyorlar. O süreci oluştuktan sonra o süreci bitirdikten sonra haliyle de kendi içlerine dönüp kendi kimliklerini yaşamak istiyorlar (Gökyüzü, 40 yaşında).

Gökyüzü, cinsiyet uyum operasyonu geçiren trans kadınların kimliklerini gizlemeyi tercih ettiklerini vurgulamıştır. Gri, tanıdığı bir arkadaşının huzurevinde gördüğü baskıdan dolayı kimliğini gizleme yoluna gittiğini aktarmıştır:

İki tane arkadaşım var benim ve birisi şuan çok zor koşullarda. Neden, göğsü var ve trans birey olduğu için transseksüel olmadığı için göğsünün olması onu kadın yapmıyor. Hisleri, düşünceleri onu kadın yapmıyor. Bu insanı erkek huzurevinde kaldırıyorlar. Ve orada sürekli şiddete maruz kalıyor, hakarete maruz kalıyor...Hatta daha sonra kız göğüslerini çıkarttı (Gri, 40 yaşında).

Literatüre bakıldığında benzer bulgulara rastlanmaktadır. Witten (2012) de transların yaşlandıklarında bazı cerrahi operasyonlardan vazgeçtiklerini "dolaba geri döndüklerini" dile getirmiştir.

Yaşam Sonu Planları

Yaşam sonu planları, ise saha sürecinde kendiliğinden ortaya çıkan bir başka temadır. Bu tema altında elde edilen bulgularda katılımcıların yaşamlarını sonlandırma düşüncesi dikkat çekicidir.

Bir trans birey için ne kadar acıtır ki zamanında seni kabul etmeyen veya o kapıyı çarpıp çıkıp gidiyorsun ya. Tekrar o kapıya muhtaç oluyorsun ve muhtaç olduğunda benim ailemde dâhil sana

şu soruyor. Bak görüyor musun? 20 yıl gittin şunu şunu yaptın, bak buraya geldi. O yediğim bir kap ekmek bile bazen göze batıyor. Evet, şuan yaşlılığımda ne yapabileceğim, iki kere intihar denedim ama olmadı (hafif gülüyor). Belki yine deneyebilirim. Çünkü insan eti ağırdır. Yani, hele bizler için çok daha zor. Ya yaşlanmadan ölmeyi istiyorum (Gri, 40 yaşında).

Gri, daha önceden intiharı denediğini, zor durumda kalırsa yine yapabileceğini, yaşlanmadan ölmek istediğini ve zor durumda kalıp ailesinin yanına dönmenin onun için ne kadar onur kırıcı olduğunu dile getirmiştir.

Hazine kod adlı katılımcı, üniversite mezunu, seks işçisi, yalnız yaşayan, beyaz yakalı bir aileden geldiğini söyleyen, caz dinlemeyi seven, yabancı dil bilen, üniversiteyi cinsiyet kimliğinden dolayı zor koşullarda tamamlamış, yurtlarda ayrımcılığa ve transfobiye maruz kalmış, ailesiyle ilişkilerini için "Ailem nefret ediyor. En son bana intihar etmedin mi diye sordular" şeklinde cevap veren biri olarak kendini tanımlar. "Demek ki intihar en doğal hakkım, intihar edeceğim. Öyle düşünüyorum. Biraz daha ayakta duramadığım zaman intihar çok onurlu ve en doğal hakkım. Bunu yapcam" (Hazine, 50 yaşında). Görüşme esnasında zor koşullarda yaşadığını ve ilerleyen yaşına rağmen hala seks işçiliği yapmanın çok onur kırıcı olduğunu ve ayakta duramadığı zaman intihar edeceğini dile getirmiştir. Gökyüzü de kendisi için intiharın bir tercih olabileceğini aktarmıştır:

Benim için şöyle bir şey var. Çok gelecek kaygısı güden birisi değilim, çok umurumda değil aslında gelecek. Yani ne olacağı umurumda değil gerçekten. Bugün yaşıyorum yarın yaşar mıyım? Bilmiyorum. Çok istiyor muyum yarın yaşamak hayır istemiyorum. Ama yaşarsam da yaşarım falan yani. O yüzden böyle şeyim aman işte benim geleceğim ne olacak kafasında falan değilim. Çok zorlanırsam ben de intiharı bir yol olarak seçerim, tercih ederim. Çok rahatım bu konuda yani (Gökyüzü, 40 yaşında).

Özellikle trans bireyler, yaşamlarında karşılaştıkları ayrımcılık, transfobi, dışlanma ve sosyal destek eksikliğinden kaynaklı umutsuz olabilirler ve intihar eğilimleri olabilir (Mabey'dan akt. Harley ve Teaster,2016:14). Çalışma dahilinde elde edilen bulguların, literatür ile benzerlik gösterdiği görülmektedir. İntihar her ne kadar trans kadınların deneyimledikleri acı tecrübelerin bir sonucu olarak görülse de aslında onlar açısından "güçlü bir duruş" ve "onurlu bir davranış" olarak değerlendirilmektedir.

Sonuç

Sonuç olarak, yaşlı trans kadınlar erken yaşam dönemlerinde şiddete, ayrımcılığa ve transfobiye maruz kalmışlardır. Yaşamlarında nefret saldırılarına ve nefret cinayetlerine tanıklık etmişler veya birebir bu durumlarla karşılaşmışlardır. Bu bağlamda yaşadıkları olumsuz deneyimlerin yaşlılık dönemlerini de etkilediği ve "yaşlanmadan ölmek" düşüncesinin hâkim olduğu görülmüştür. Yaşlanmak birçok insan için doğal bir süreç iken trans kadınlar açısından yaşlanmak bir "şans" olarak görülmekte ve kendilerini yaşlanabilecek kadar yaşadıkları için "şanslı" tanımlamaktadırlar.

Trans kadınlar yaşlanmaya beraber ageism ve transfobinin beraberinde getirdiği çifte ayrımcılığı yaşadıklarını dile getirmişlerdir. Trans kadınlar yaşadıkları ayrımcılık sonucunda zorunlu seks işçiliğine itilmekte ve yaşlılık döneminde de artan sağlık sorunlarına rağmen başka güvenceleri olmamasından dolayı zorunlu seks işçiliğine "ucuz ücret karşılığında" devam etmektedirler. Anlatılardan elde edilen yaşlanma deneyimlerine bakıldığında, yaşlılık döneminde trans kadınların bir kısmının aktivizm ile uğraşırken bir kısmının da daha genç trans kadınlara "annelik" yaptığı belirlenmiştir. Daha genç trans kadınların

yanında kalıp ev içi hizmetlerini yerine getirerek barınma sorununu çözenler de vardır. Burada trans kadınların yaşamlarını sürekli bir mücadele halinde geçirdiklerini ve güçlü karakterlere sahip olduklarını vurgulamak önemlidir. Trans kadınların bir kısmı yaşlılık döneminde daha çok yaşama bağlanmakta ve artık sadece kendileri için yaşadıklarını dile getirmişlerdir. Katılımcıların tanıdıkları yaşlı trans kadınlarla ilgili anlatılara baktığımız zaman ise, özellikle cinsiyet uyum operasyonları geçiren trans kadınların, bir kısmının daha kırsal bölgelere yerleşip kimliklerini gizleme yoluna gittikleri; bir kısmının ise ayrımcılığa uğramadan bakım hizmeti alabilmek için “dolaba geri döndüklerini” (trans kimliğini belli edecek cerrahi uygulamalardan vazgeçtiklerini) belirtilmiştir. Özetlemek gerekirse, yaşlı trans kadınların birbirinden farklı yaşlanma deneyimledikleri ve homojen olmadıkları görülmüştür.

Trans bireylerin yaşamları boyunca yaşadıkları hak ihlallerinin çözümlerine odaklanılmadığı sürece, yaşlılıkla ilgili politikalarda ne kadar değişiklik olursa olsun yetersiz kalacak ve faydasız olacaktır. Öncelikli olarak toplumsal cinsiyet eşitsizliklerine yönelik politikalar ve eğitimler geliştirilmeli ve bu eğitim ve politikaların uygulanabilir pratiklere dönüştürülmesi sağlanmalıdır. Sadece translar için değil LGBTİ+’lar için anayasal hakların tanınması önem teşkil etmektedir. Trans kadınların zorunlu seks işçiliğine mahkum edilmemeleri açısından eğitim ve çalışma yaşamındaki ayrımcılığın ortadan kaldırılmasına yönelik politikalar geliştirilmelidir. Bakım politikalarının “aileye” indirgenmesinden vazgeçilmeli, bakımın bir insan hakkı olduğunun altı çizilmelidir. Transların bakım ve sağlık alanındaki hizmetlerden eşit bir şekilde yararlanabilmesi için hizmet sağlayıcı kurumlara ve mesleklere (doktor, hemşire,

psikolog, gerontolog, sosyal hizmet uzmanları, bakım verenler vb.) trans gender konusunda eğitimler verilmelidir. Yaşlanma ve yaşlılık çalışmalarının daha kapsayıcı olması açısından sadece ikili cinsiyet sistemine indirgenmemeli ve çalışmalara toplumsal cinsiyet normlarının dışında kalan bireyler de dahil edilmelidir. Akademik ortamda dahi tartışmadığımız bu konuyu sadece “cinsel azınlık” kategorisi altında görmemek önemlidir. Bu alanda özellikle hak temelli bir yaklaşımla gerçekleştirilecek araştırmalara ihtiyaç vardır.

Yazarın Notu: Bu çalışma Senex: III. Lisansüstü Yaşlılık Çalışmaları Kongresi’nde sunulmuştur. Araştırmanın saha süreci Lund Üniversitesi Raoul Wallenberg Enstitüsü, İnsan Hakları Araştırmaları Hibe Programı kapsamında desteklenmiştir.

Kaynakça

- American Psychological Association. (2015). “Guidelines For Psychological Practice with Transgender and Gender Nonconforming People”. *American Psychologist*, 70(9): 832-864.
- American Psychological Association. (2019). <https://www.apa.org/topics/lgbt/transgender> (erişim tarihi:17.10.2019).
- Antunes, P. P. S. ve Mercadante, E. F. (2013). “Transgender, Aging and Old Age-Do Transgender People Get Old? ” *Revista Kairós: Gerontologia*, 16(1):69-93.
- Bhattacharya, K. (2017). *Fundamentals of Qualitative Research: A Practical Guide*. Routledge, New York.
- Boswell, J. (1990). “Sexual and Ethical Categories in Premodern Europe”. D.P. McWhirter, S.A. Sanders ve J.M. Reinisch

- (Ed.). *Homosexuality/Heterosexuality: Concepts of Sexual Orientation*. Oxford University Press, New York, 15-31.
- Cahill, S., South, K. ve Spade, J. (2000). *Outing Age: Public Policy Issues Affecting Gay, Lesbian, Bisexual and Transgender Elders*. Policy Institute of the National Gay and Lesbian Taskforce, Washington.
- Cook-Daniels, L. (1998). "Lesbian, Gay Male, Bisexual and Transgendered Elders: Elder Abuse and Neglect Issues". *Journal of Elder Abuse & Neglect*, 9(2): 35-49.
- Creswell, J. W. (2013). *Nitel Araştırma Yöntemleri: Beş Yaklaşımına Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni* (3. Baskı). (M. Bütün ve S.B. Demir, Çev.Ed.), Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Dannefer, D. ve Settersten, R. A. (2010). "The Study of The Life Course: Implications for Social Gerontology". D. Dannefer ve C. Phillipson (Ed.). *The SAGE Handbook of Social Gerontology*, SAGE Publications, London, 3-19.
- Fredriksen-Goldsen, K. I., Cook-Daniels, L., Kim, H. J., Erosheva, E. A., Emlet, C. A., Hoy-Ellis, C. P., Goldsen, j. ve Muraco, A. (2013). "Physical and Mental Health of Transgender Older Adults: An At-Risk and Underserved Population". *The Gerontologist*, 54(3): 488-500.
- Harley, D. A. ve Teaster, P. B. (2016). "Theories, Constructs, and Applications in Working With LGBT Elders in Human Services". D.A.Harley ve P.B. Teaster (Ed.). *Handbook of LGBT Elders: An Interdisciplinary Approach to Principles, Practices, and Policies*. Springer Springer, New York, 3-26.
- Human Rights Campaign, (2018). <https://www.hrc.org/resources/sexual-orientation-and-gender-identity-terminology-and-definitions> (erişim tarihi: 15.10.2019).
- Johnson, K., Yarns, B. C., Abrams, J. M., Calbridge, L. A. ve Sewell, D. D. (2018). "Gay and Gray Session: An Interdisciplinary Approach to Transgender Aging". *The American Journal of Geriatric Psychiatry*, 26(7): 719-738.
- Michel, A., Anseau, M., Legros, J. J., Pitchot, W., ve Mormont, C. (2002). "The Transsexual: What About The Future?". *European Psychiatry*, 17(6): 353-362.
- Neuman, L.W. (2014). *Social Research Methods: Qualitative and Quantitative Approaches* (Seventh Edition). Pearson Education Limited, London.
- Persson, D. I. (2009). "Unique Challenges of Transgender Aging: Implications From the Literature". *Journal of Gerontological Social Work*, 52(6):633-646.
- Siverskog, A. (2014). "They Just Don't Have a Clue": Transgender Aging and Implications For Social Work". *Journal of Gerontological Social Work*, 57(2-4):386-406.
- Smith, C. (2019). "Aging Through a Queer Lens". *The Gerontologist*, 59(1):192-193.
- Thompson, E. H. (2004). "Expressions of Manhood: Reconciling Sexualities, Masculinities, and Aging". *The Gerontologist*, 44(5):714-722.
- Transgender Europe, (2018) https://transrespect.org/wpcontent/uploads/2018/11/TvT_TMM_TDoR2018_Tables_EN.pdf (erişim tarihi: 19.10.2019).

Witten, T. M. (2016). "Aging and Transgender Bisexuals: Exploring the Intersection of Age, Bisexual Sexual Identity, and Transgender Identity". *Journal of Bisexuality*, 16(1):58-80.

Witten, T.M. ve Carpenter, B. (2015). "Invisibility Squared: The Challenges Of Living As a Transgender Older Adult". <https://psychologybenefits.org/2015/03/09/invisibility-squared-the-challenges-of-living-as-a-transgender-older-adult/> (erişim tarihi: 15.102019).

Yahnke, R.E. (2005). "Three Videos on Gay and Lesbian Elders", *The Gerontologist*, 45(2): 284-286.

Witten, T. M. (2012). "The Aging of Sexual and Gender Minority Persons: An Overview" T.M. Witten ve A.E. Eyley (Ed.). *Gay, Lesbian, Bisexual, and Transgender Aging: Challenges in Research, Practice, and Policy*. The Johns Hopkins University Press, Maryland,1-59.

Witten, T. M. (2009). Graceful Exits: Intersection of Aging, Transgender Identities, and The Family/Community. *Journal of GLBT Family Studies*, 5(1-2):35-61.